

**SAVAŞ, KADINLAR VE FEMİNİST ANALİZ:
SON KİTABI *FROM WHERE WE STAND* ÜZERİNE CYNTHIA
COCKBURN İLE SÖYLEŞİ**

Söyleşi: Gizem Aksu, Özlem Aslan, Senem Kara, Zeynep Kutluata

Ekim 2007

Çeviren: Ayça Günaydın

Cynthia Cockburn geçtiğimiz aylarda, *From Where We Stand: War, Women's Activism & Feminist Analysis* başlıklı son kitabını yayımladı. Metis Yayınları tarafından Türkçeye de çevrilmekte olan kitap, dünyanın çeşitli yerlerinde çatışma bölgelerinde yaşayan ya da bu bölgelerdeki kadınlara destek veren diğer kadınların savaş karşıtı eylemleri üzerine yoğunlaşıyor. Kitabının ilk bölümünde aktivist kadınlarla yapılan görüşmelerden oldukça zengin metinler sunan Cynthia Cockburn, ikinci bölümde bu görüşmelere dayanarak kadınların aktivizmlerinin politik ve teorik çerçevesini aktarıyor. Örgütlenme modellerinin yanı sıra, milliyetçilik, militarizm ve pasifizm gibi dünyanın hemen her yerinde kadın hareketlerinin tartıştığı temel konularda görüşme yaptığı kadın gruplarının duruşlarını anlatıyor. Tüm bu tartışmalar, Türkiye kadın hareketi açısından da önemli bir yerde duruyor.

Cynthia Cockburn'le yeni çıkan kitabı vesilesiyle, kadın hareketi açısından oldukça çetrefilli olan bu konular bağlamında, internet üzerinden yaptığımız söyleşiyi aşağıda yayımlıyoruz.

Bizler, Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü'nden ve Feminist Yaklaşımlar dergisinden kadınlar olarak yeni çıkan kitabınız, From Where We Stand'i okumak için bir grup oluşturduk. Kitabınız sadece dünya çapında örgütlenen savaş karşıtı kadın grupları hakkında bilgi vermekle kalmıyor, aynı zamanda hem aktivist hem de araştırmacı/akademisyen kadınlar için pek çok soru ve tartışma konusu sunuyor. Bizim için hem savaş ve şiddet karşıtı çeşitli kadın gruplarının çalışmalarını öğrenmek hem de kendi çalışmalarımızı ve politik duruşumuzu tartışmak açısından fazlasıyla geliştirici bir çalışma oldu. Kitabınız hakkında, özellikle de kitapta belirtilen kadın gruplarından nasıl tepkiler aldınız?

Kitap basılı altı ay oldu. Bu, basılı eleştirileri görmek için yeterince uzun bir süre değil. Fakat, ilişkide olduğum kadın gruplarından tepki almak ve kitabın hangi özelliğini değerlendirdiklerini öğrenmek açısından yeterince uzun bir süre. Kadınlar, farklı ülkelerdeki militarizm ve savaş karşıtı kadın hareketlerini; kadınların ne yaptığı, ne düşündüğü ve ne söyledikleriyle ilgili verdiğim bilgileri samimiyetle takdir ettiklerini belirttiler. Ve kitabım sadece bu açıdan bile faydalı olabildiyse mutlu olurum. Fakat, siz, feminist algıları, anaakım savaş teorilerinin eleştirisine dönüştürdüğüm son iki ve üçüncü bölümlerde belirttiğim tartışmalarla ilgili ne düşünüyorsunuz? Şu ana kadar kimse bu argümanlara karşı gelmedi, ciddi bir karşı duruşla karşılaşmadım. Fakat kimse bu fikirlerle tam anlamıyla yakından da ilgilenmedi. Eğer BÜKAK'lı ve *Feminist Yaklaşımlar*'dan kadınlar bunun hakkında bir fikre sahipse, memnuniyetle öğrenmek isterim!

Kitabınızın Türkçeye çevrileceğini biliyoruz. Peki farklı dillerde ve ülkelerde çevirileri ve yeni baskıları da olacak mı?

Evet, Metis Yayınları'nın onu Türkçe yayımlayacak olmasından son derece mutluluk duyuyorum. Japoncaya çevrilmesi için bir anlaşmamız olması çok heyecan verici bir gelişme ve fazlasıyla ümit ediyorum ki, İspanya'da bir yayınevi ile yürüttüğümüz görüşmeler başarı ile sonuçlanacak. Umarım daha çok dil ve ülke bunu takip edecek. Kitabın dil sınırlarını aşan üretken bir tartışmanın bir parçası olmasını çok isterim.

Feminizme dair eleştirilerden bir tanesi, feminizmin getirdiği eleştirel bakışın sokakla ilişkisinin gittikçe kopuyor olması ve feminist akademisyenlerin giderek özelleşen ve kamusallaşma derdi olmayan tartışmaların içine gömülmeye başlaması. Sizin çalışmanız bu anlamda farklılaşıyor; aktivist alanı ilgilendiren sorunları tartışıyor ve ayrıca teorik tartışma yolları açıyor. Akademik kimliğiniz ile aktivist kimliğiniz arasındaki ilişkiyi nasıl kuruyorsunuz? Siyahlı Kadınlar'ın bir üyesi olmaya nasıl karar verdiniz?

Kişi akademik ve aktivist kimlikleri arasında nasıl bir bağlantı kurar? Sanırım ilk etapta basit bir şekilde her ikisi de olarak başlar, her ikisini de aynı zamanda yürüterek. Sonuçta, diyelim ki, üniversite seviyesinde bir öğretmen ve araştırmacı olmak ve ayrıca ev içi şiddet mağdurlarını, sığınmacıları ya da seks işçilerini destekleyen bir kadın çalışmasında yer almak için vakit ayırmak zor değildir. Bazen bu konulardan birisi hakkında araştırmalar yapan, çevrenizdeki aktif bir grupla çalışma imkânınız olabilir. Bu ideal olandır, akademik çalışma ile gerçek dünyayı birbirine bağlamaya yardım eden; katılımı, gözlemi ve görüşmeyi içine alan ampirik bir araştırma metodunun seçilmesidir.

Siyahlı Kadınlar'a nasıl dahil olduğum konusu aslında biraz uzun bir hikâyeye. Savaş ve barış gibi konular üzerinde aktif bir feminist olarak çalışmaya 1980'lerin başlarında başlayan ve İngiltere'deki ve diğer Avrupa ülkelerindeki, Sosyalist Rusya'yı hedef alan Amerikan nükleer başlıklı füzelerin konuşlandırılmalarına karşı gelen bir hareket içerisinde başladım. O zamanlar bizim için temel hedef, hava kuvvetleri üssüne ait, Greenham Common olarak adlandırılan bölge sınırları çevresindeki kadın barış kampıydı. Ve bir şekilde mesaj açtı: Soğuk Savaş esnasında nükleer silahsızlanma ve uzlaşma çağrısı yapıyorduk. Soğuk Savaş, Sosyalist Rusya'nın parçalanması ile sonuçlandıktan sonra dünya sürpriz yeni "sıcak" savaşlarla şekillenen yeni bir döneme girdi, bizler pozisyonumuzu ve direnişimizin içeriğini değiştirdik. Londra'da yaşayanlarımız şehrin merkezinde Körfez Savaşı karşıtı gösteriler düzenledi. Eski Yugoslavya'da savaş çıktığında, grubumuz Belgrad'da aynı ismi taşıyan ve kendi milliyetçi, militarist ve saldırgan yönetimlerine karşı cesurca karşı gelen kadınlara destek olmak için *Savaş Karşıtı Siyahlı Kadınlar* ismini aldı. Sonrasında öğrendik ki, dünyadaki pek çok grup aynı amaçla (ya da Filistin işgaline karşı gelen İsraili Siyahlı Kadınlar'a destek amacıyla) aynı ismi almış.

Kitabınız milliyetçilik, feminizm, barışçılık, politik duruş gibi pek çok teorik konunun altını çiziyor. Fakat, kitabın giriş bölümünde, bu kitabın teorik tartışmalar içermeye iddiasında olmadığını, feminizm ve savaş konusuyla ilgili olan herkes tarafından kolayca okunabilmesinin tercih edildiğini özellikle belirtmişsiniz. Bu notunuzu karmaşık bir dili olan ve bu sebeple sınırlı bir kitleye hitap eden akademik çalışmalara dair bir eleştiri olarak okuyabilir miyiz?

Giriş bölümünde tam olarak söylediğim şeydi: "Kasıtlı bir şekilde uzun ve derin teori -gerek toplumsal cinsiyet teorileri gerekse savaş teorileri- tartışmalarından sakındım; çünkü bu kitabın sadece akademisyenler tarafından değil, feminizme, savaş ve barış konularına ilgi duyan herkes tarafından okunabilmesini isterim." Dolayısıyla tam olarak belirttiğim, "uzun ve derin"di. Deneyimlerime göre, okumak ve yazmak alanında bir yaşam tercih etmeyen kadınlar sayfalarca teori ile karşılaştıklarında sabırları çabucak tükenebiliyor. Arkadaşım Liz, geçenlerde İskoçya'da nükleer silahlara karşı bir protesto esnasında tutuklandı. Sonrasında dedi ki, "Kitabın 4. bölümüne kadar okumayı ancak beni 24 saatliğine hapse attıklarında başarabildim." Ve hatta bu bölümler teorik olmayanlardı! Kitap teorize edilmiştir, toplumsal cinsiyet ve savaş teorileri içermektedir. Fakat onları düzenlerken, kadınların bu konular hakkında kendi konuştukları tarzdan çok da ileriye gitmemeye özen gösterdim; çünkü "feminizmler kendi başlarına teori temelli hareketlerdir." Bu sebeple kitap tamamen teoriden sıyrılmaz; ancak her ikisinin de bir arada olduğu bir birleşimin, içinde yaşadığım ve

öğrendiğim hareketin (ben buna kısaca “materyalist feminizm” diyorum) ve araştırma sırasında görüştüğüm pek çok kadının teorilerinin bir parçasıdır. Evet, bazı kuramcıların soyutlamadan zevk aldıkları ve günlük yaşama pek dayanmayan sözel tartışmalara dahil oldukları doğrudur. Fakat beni yanlış anlamayın; teoriyi küçümsemiyorum. Bence teori çok ama çok önemlidir ve onsuz yapamayız. Teori kurmak dünyayı açıklamak için gerekli bir girişimdir. Sonuçta, teori oluşturmak, aktivist eylemlerimiz düşünce dolu ve itinalı olduğunda yaptığımız şeyin kendisidir. Dünyayı benim için anlamlı kılan teorilerdir ve özellikle de feminist teorilerdir.

11 Eylül’den sonra küresel savaş karşıtı hareketlerde bir artış olmasına rağmen, tartışmalardan biri, Ortadoğu’daki savaş koşullarını düşündüğümüzde savaş karşıtı hareketin bugün hiç de olması gerektiği güçte olmadığıdır. Bu fikre katılıyor musunuz? Hem küresel hem de yerel seviyede, savaş karşıtlığı kitlese bir hareket midir, yoksa marjinal midir? Ve savaş karşıtı kadın hareketleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Kitabınızdan takip edildiği kadarı ile, savaş karşıtı kadın örgütlerinin sayısında bir artış görünmektedir. Bunlar kitlese hareketler midir ya da kendi toplumlarının marjinalleri midir?

İngiltere’de pek çok insan Birleşik Devletler’in/ Birleşik Krallık’ın Irak işgaline karşı geldi ve karşı gelmekte. Muhtemelen nüfusun büyük çoğunluğu savaşa istekli değil. Dolayısıyla hareketin kamuoyunda marjinal olduğunu düşünmüyorum. Fakat bir örgütlenme sorunu var. Hareketlerimizin, militer düşünce ve politikaları zayıflatmak için insanların gündelik ilişkilerde söz sahibi olabileceği yeterli etkili mekanizmaları geliştirdiğini düşünmüyorum. Temel becerimiz çok sayıda insanı sokağa dökülebilmek ve bu da ancak yakın ve ciddi bir savaş tehdidi olduğunda mümkün olabiliyor. Diğer bir sorunsu hükümetlerin büyük bir gösteriyi dahi gözardı edebilecek bir yeteneğe sahip olmasıdır, tıpkı Şubat 2003’te olduğu gibi. Savaş karşıtı kadın hareketleri bence İngiltere’de marjinal bir pozisyonda. Ek bir sorun olarak söylenebilir ki, kadınların kadın olarak tepki göstermede isteksiz ve ilgisiz olduğu bir çevre içerisindeyiz. Feminizmin kendisi marjinal. Gene de, anketler erkeklere oranla daha çok kadının savaşı destekleme konusunda tereddüt ettiğini göstermektedir.

Çalışmanızda hayırsever kadın grupları ile militarizm karşıtı feminist grupları ayırıyor musunuz ve özellikle ikincisi üzerinde yoğunlaşıyorsunuz. Bu farklılık konusunu biraz açabilir misiniz? Feminist politikalar açısından bu ayırım neden kritiktir?

Hayırsever gruplardan kastım, temel kaygısı başlarına korkunç olaylar gelen savaş mağdurları ile ilgilenen ve acıyı teskin etmek isteyen kadın gruplarıdır. Bu, değerli ve önemli

bir çalışmadır; fakat bu çeşit aktivizmi eklemiş olsaydım kitap çok uzun ve karmaşık olacaktı. Daha önemli bir sebep ise, hükümetlere ve savaşı çıkarıcı ve sürdüren diğer aktörlere karşı çeşitli tepkiler üretebilen grupları çalışmak; feministlerin militarist topluma dair eleştirilerini saptamak, anlamak ve bağlantılandırmak istememdir. Bu durum belirttiğim grupların seçtiği muhalif duruşlar, söylemler ve eylemlerde faydalı bir şekilde görünür haldedir.

Kitabınızda özellikle savaş ve militarizm karşıtı kadın örgütlerine, onların eylemlerine ve politik söylemlerine odaklanmışsınız. Bu gruplar sadece kadınlardan oluşan gruplar ve sizin de belirttiğiniz gibi bu politik tercih esas olarak iki sebebe dayanmaktadır. Birincisi, erkek ve kadınların dahil olduğu savaş karşıtı örgütler ataerkiyi sorgulama konusunda atıl kalmakta, bu sebeple bu tür örgütlerde kadınların çalışması zorlaşmaktadır. İkinci olarak, militarizm, savaş ve ataerki arasında çok güçlü bir ilişki bulunduğu için savaş ve militarizme karşı mücadele etmek feminist mücadele için kaçınılmazdır. Bu sebepler feminist bakış açıları içerisinde bakıldığında oldukça anlaşılır görünmektedir. Savaş karşıtı feminist gruplar ve genel anlamda savaş karşıtı/muhalif gruplar arasındaki ilişkiye dair ne düşünüyorsunuz? Feminist savaş karşıtı örgütler genel anlamda muhalif hareketler içerisinde ne tür roller oynuyorlar? Bu gruplar (kadın hareketi ve karma gruplar) ortak bir düzlemde bir araya gelebiliyor mu ya da kadın hareketi muhalif gruplar arasında marjinalize mi oluyor?

Bence bu ikisi arasındaki ilişkiye dair iki problem söz konusu. Birincisi analitik bir sorun, ikincisi ise sizin prosedür olarak adlandırabileceğiniz bir sorun. Bence, savaş ve militarizm karşıtı kadın gruplarını tanımlayan ana nokta, bu grupların savaşı toplumsal olarak cinsiyetlendirilmiş ve kadınlar ile erkekler arasındaki, toplumlarımızda kurgulandığı hali ile feminen ve maskülen arasındaki, ilişkiye dair bir şeyler olarak algılamalarıdır. Bilhassa da savaşın, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini, kadınların değersizleştirilmesini, hemen hemen tüm toplumlardaki stereotipik maskülen değerlerin hükümranlığını büyüttüğünü ve derinleştirdiğini düşünmektedirler. Hatta ataerkiyi savaşın motor güçlerinden biri olarak görmektedirler. Anaakım savaş karşıtı hareket bu noktayı görmez. Eylemlerde birlikte yürürken, “Erkekliğimi savaş için kullanma!” ya da “Bir erkek olarak erkek şiddetine hayır!” diye bağırarak bir erkeğe hiç rastlamadım. (Türkiye’de bunu yapan az sayıda, değerli erkeğin olduğunu biliyorum!) Dolayısıyla kadınlar anaakım hareket içerisinde yeterince tatmin olamıyorlar; çünkü düşüncelerinin sadece bir kısmı ifade ediliyor. Diğer yandan, prosedürle kastettiğim, anaakım hareket içerisindeki örgütlenme ile kurulan ilişkidir. Erkekler toplumsal cinsiyet teorisini dikkate almadıkları için cinsiyetçi davranışlarını da değiştirmiyorlar.

Hareket hâlâ erkek egemen ve sıklıkla saldırgan, ve hatta şiddet içeren söylemler ve taktikler tercih ediyor. Kadınlar ayrı örgütleniyorlar; çünkü böylece hissettiklerini daha uygun ve etkili yöntemlerle belirleyebiliyor ve barış için barışçıl ve yaratıcı yöntemlerle çalışıyorlar.

“Militarizm karşıtlığı feminist mücadelenin vazgeçilmezlerinden midir?” diye sorduğunuzda, kişisel düşüncem öyle olduğudur ve kitabımda belirttiğim gruplar da öyle olduğunu düşünüyorlar. Fakat her zaman için kadınların ilgilerinin özellikle mücadeleciler kadınların sıkıntılarına yoğunlaşmasını tercih eden ve kadınlar bu odak noktasından ayrıldıklarında - ilgilerini, diyelim ki, etnik, ırksal veya ekonomik baskılar ya da savaş ve barış konularına yönelttiklerinde- eseflenen feministler olacaktır.

Sizin de belirttiğiniz gibi, kitabınız, görüşmeler yaptığınız grup üyeleriyle aranızda geçen etkileşimli bir sürecin ürünü. Etkileşimli bir süreçten bizim anladığımız, kitap basılmadan önce görüşmecilerin rızasını almış olmanız ve basımdan önce kitabın bazı bölümlerinin websitesinde yayımlanması. Böylece tepkileri alabildiniz ve bunları doğrultusunda kitabınızı şekillendirdiniz. Bu bir anlamda alternatif bir yayıncılık süreci, özellikle akademik çalışmaların çoğunun yayımlanma aşamasında araştırmanın “amaçları” olan insanlardan izole edilerek yürütüldüğü düşünüldüğünde. Neden böylesine bir etkileşimli süreç tercih ettiniz? Buna feminist bir yöntem diyebilir miyiz? Bu yöntemin avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Basıma göndermeden önce kitap için bana bilgi veren pek çok kadına danıştığım doğrudur. Taslaklarımın tartışılmak üzere rahat ulaşılabileceği bir websitesi kurdum ve taslaklara son halini vermeden önce kadınların yorumlarını ve eleştirilerini bekledim. Elbette, diğer kadınlara saygılı davranan ve kendi kelimeleri ve fikirleri üzerindeki haklarını kabul eden kişi bendim; ancak belirtmeliyim ki bu bir anlamda da kendimi korumaydı. Daha az bir danışma ile basıma gitseydi ciddi anlamda endişelenecektim. Pek çok şeyi yanlış anlamış olabilirdim. Kötü bir şekilde (ve haklı olarak!) suçlanabilirdim. Danışma sürecinin dezavantajlarına dair: İşleri ciddi anlamda yavaşlatıyor. Kabul etmem gerekir ki sonuç uzlaşmaya bağlıdır. Kadınlar bazen tam olarak ne demek istediklerini anlatmak için konuyu defalarca tartışmaya ihtiyaç duyar ya da değişiklikleri değerlendiremeyecek kadar yorgun ve yoğun olabilirler. Bununla beraber, gerçekçi olarak, güç her zaman son mercide, konuları seçen, bölüm başlıklarını düzenleyen ve fikirlerin nasıl sunulacağına karar verende bulunmaktadır: yazarda. Bu feminist bir yöntem midir? Bence bu feministlerin genellikle tercih ettiği bir yöntemdir; fakat bence politik bilinçliliğe ve sorumluluğa sahip araştırmacı, kadın ya da erkek, aynısını yapmaya çalışır.

Çatışmalı bölgelerde farklı kimliklerdeki kadınların bir arada çalışmasının zor olduğunu biliyoruz. Türk ve Kürt kadınların beraber çalışmayı denemelerine dair benzer tecrübelerimiz var. Fakat kitabınızda bu çeşit çatışmalar yeterince açık değil. Örneğin; İsrail-Filistin örneğinde, İsrailli ve Filistinli kadınlar arasındaki çatışma açık olmasına rağmen, İsrailli kadınlar arasındaki ilişkilere dair, örneğin Eşkinaz ve Mizrahi arasındaki hiyerarşik ilişki sebebiyle olabilecek problemler hakkında pek fazla bilgi bulunmamakta. Kitabınızda bu çeşit çatışmaları göremememizin sebebi nedir? Bunun sebebi bu sorunların söz konusu kadınlar tarafından üstesinden gelinmesi midir? Ya da bu sizin feminist bir araştırmacı olarak özellikle kadınların farklılıklarına rağmen bir arada olabileceği ihtimaline vurgu yapmak için kasıtlı bir tercihiniz midir? Veyahut da, yukarıdaki soruya referansla, bu durum kitabı yazarken kullandığınız etkileşimli yöntemin bir sonucu mudur?

Grupların kendi içlerinde veya gruplar arasında karşılaştığım farklılıkları ya da ayrılıkları bilinçli olarak örtbas etmedim ve saklamadım. Bence İsrail’le ilgili bölümde, örneğin, Filistinli ve Yahudi İsraillilerin karşılaştıkları zorlukları açıkça araştırdım ve üretken bir şekilde birlikte çalıştıklarını buldum. Ve hareketimizin bütününde çözülmemiş belirgin farklılıkları tartışma konusu olarak seçtim: erkelerin gruplarımıza ya da eylemlerimize dahil edilip edilmediği, “anneliğin” savaş karşıtı çalışmalarda faydalı bir tema olup olmadığı, yalın ve ilkesel anlamda barışsever olup olmadığımız veya adaleti yüceltip yüceltmediğimiz gibi. Hiçbir yerde feminizmi tek bir noktaya indirgemek istemedim. Diğer yandan, çalıştığım bütün gruplar militarizme ve savaşa karşı örgütlenmekte ve bu da onlara belli ortaklıklar sağlamaktadır. Bu da demek oluyor ki, aralarındaki farklılık yelpazesi kadın hareketi genelinde düşünüldüğünde çok daha küçük olabilir. Bu kitapta farklılıkların uzlaşmasına dair fazla bir çalışmanın olmadığı doğrudur. Bu benim bir önceki kitabım: *Mesafeleri Aşmak: Barış Mücadelesinde Kadınlar*’da üzerinde durduğum temel noktaydı.

Toplumsal cinsiyet ve militarizm arasındaki bağlantı tartışılırken, eğilimlerden bir tanesi de militarizm karşıtı mücadelenin her çeşit şiddete karşı olduğu yönünde yapılan vurgudur. Bu çeşit bir bakış açısı genellikle şiddete alet olan taraflar arasındaki güç eşitsizliğini göz ardı eder. Fakat, güç ilişkileri, şiddetin sebebinin yanı sıra (çok kritik bir belirleyicidir), savaşın sonuçlarını da belirler. Bu anlamda, şiddeti nasıl tanımlıyorsunuz ve militarizm karşıtı feminist hareketin politikalarını ve güç söylemlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bence sorunuzun altında yatan, bazen “yapısal şiddet” olarak adlandırılan –yoksulluk, adaletsizlik- ve güçlünün dayattığı sömürüden zarar gören insanlara karşı yasal olarak “Sadece şiddetsiz yöntemlerle diren” deyip diyemeyeceğimizdir. Küba halkı Batista yönetimi karşısında silahlı ayaklanma dışında herhangi bir gerçekçi seçime sahip miydi örneğin, veya Nikaragualılar Somoza karşısında? Bu çeşit sorular hareketimiz içerisindeki kadınlar tarafından sürekli tartışılır ve benim hislerim bu konuda genel olarak pragmatik olduğumuz yönündedir. Çoğumuz her bir durumu kendi değerlerimiz üzerinden yorumlarız. Anladığım kadarı ile, hareket içerisindeki kadınlar şiddet karşısında sürekli bir alternatif aramaktadır, baskıya şiddetle cevap vermenin bir şekilde karşı baskı üreteceğini düşünmektedirler. Fakat, bazı koşullarda silahları kuşanmanın mantıklılığına ve haklılığına karşı gelebilecek çok fazla kişinin olduğunu düşünmüyorum, özellikle de meşru müdafada. Ancak, güç farkındalığı konusunda... İnsanların yazdıkları ve yaptıkları şeylerle tam olarak ne kastettiklerini bilmek daima zordur. Ben sonuçlar çıkarabildiğim farkındayım ve onlar benim kendi çıkarımlarım, gözlemlediğim ve hareketin içerisinde ve çevresinde okuduklarımdan elde ettiğim çıkarımlar. Fakat, genel olarak kadınların gücün boyutları konusunda fazlasıyla bilinçli olduğunu düşünüyorum. Örneğin, ekonomik gücün bilincindedirler. Etnik güç ilişkilerinin bilincindedirler: İsrail’deki Yahudiler arasındaki Eşkinaz’ın Mizrahi üzerindeki üstünlüğü örneğin, (sizin de bahsettiğiniz gibi), veya Hindistan’daki Hinduların Müslüman azınlık üzerindeki egemenliği. Ve feminist olarak onlar da gücün toplumsal cinsiyet boyutu olduğunu farkındalar. Ve tüm bu güç çeşitlerinin birbirini desteklediğinin ve bir bütün olarak savaşın sorumlusu olduğunun farkındalar. Ve bizim hareketimizi tanımlayan özellik, bu güç ilişkilerini sadece kurumsallaşmış olarak görmememizdir; aynı zamanda bu ilişkilerin, yaşadığımız, dahil olduğumuz ve birbirimizle ilişkilerimizde sorumluluk almamızı gerektiren şeyler olduğunu görüyoruz. Umarım bu konuda fazla idealist değilimdir. Bunun gerçekten aramızda var olan ve gurur duyabileceğimiz bir farkındalık durumu olduğunu düşünüyorum.

Milliyetçilik feminist hareketin tartışılabilir konularından birisidir. Kitabınızdan da görüldüğü gibi imtiyazlı etnik grupların kadınları için kendi etnik/ulusal kimliklerini “reddetmek” genellikle “daha kolaydır.” Fakat, imtiyazsız etnik grupların kadınları genellikle politik olarak kendi etnik/ulusal kimliklerini “reddetmeyi” tercih etmez. Ve yine genellikle, farklı etnik/ulusal kimliklerden kadınlar ortak bir politik eylemlilik için bir araya geldiklerinde, imtiyazsız grupların kadınları kendi ulusal kimlikleri, “sözde” milliyetçilikleri konusunda eleştirel olmaya davet edilir. Bu konuda neler düşünüyorsunuz? Bu kadınların ulusal/etnik kimlikleri açısından konumlanışlarını nasıl inceleyebiliriz?

Ulus-devletler tarafından şekillendirilen bir dönemde yaşıyoruz. Ve ulus-devletler sistemi hareketli ve daima değişken. Kimisi tek başına ayakta kalmaya ve bünyesindeki etnik çeşitliliği yok sayarak kimliğini pekiştirmeye çalışıyor. Kimisi başka devletlerle bağlantı kurup daha büyük ve daha güçlü birlikler kurmaya çalışıyor. Aynı zamanda bazı etnik gruplar ulus olma haklarını “görünür kılma” mücadelesi veriyorlar ve kendi devletlerini kuruyorlar. Dolayısıyla devamlılık gösteren karşılıklı bir baskı, liberasyon, birleşme, parçalanma durumu söz konusu. Sonuç olarak, millet ve milliyetçilik kelimeleri farklı insanlar için farklı zamanlarda farklı anlamlar barındırıyor. Dolayısıyla, savaş karşıtı hareketlerdeki kadınların “savaş karşıtı eşittir milliyetçilik karşıtı” söylemine itiraz etmelerini şaşkıncu bulmuyorum. Sizin tecrübeleriniz, tıpkı eski Yugoslavya’daki kadınlarınkı gibiyse, milliyetçilik adına kanlı kökencilerce sürdürülen korkunç bir savaşın mağdurlarıysanız, tabii ki de milliyetçiliği felaketle bir tutarsınız. Eğer tanınmış bir kimlik talebinizin reddi olarak silahlı şiddete maruz kalan bir Filistinliyseniz, barış sizin için büyük ihtimalle bir millete sahip olmaya benzeyecektir. Önemli olan şey ise insanların itibari değerlerine yaftalar yapıştırmak yerine onların kendileri hakkında neler söylediklerini ve özlemlerini dinlemek ve değerler üzerinde ortak tabanlar bulmaktır.

Kitabınızda görüldüğü gibi, savaş karşıtı pek çok feminist grup Birleşik Devletler’le ve Avrupa Birliği ile ortak projeler hazırlamaktadır. Bu projelerin avantajları ve dezavantajları hakkında neler söylemek istersiniz?

Bu çok zor, öyle değil mi? Her ikisini de yapmamız gerektiğini düşünmüyor musunuz? Kişisel olarak Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadın Birliği-*Women’s International League for Peace and Freedom*- WILPF’in varlığından, Birleşik Devletler’de bir ofis çalıştırmalarından, kadınların sistemin nasıl çalıştığını, ne tür kolları olduğunu ve orada çalışmakla ne elde edilebileceğini tahmin edebilmeleri için özen gösteriyor olmalarından memnuniyet duyuyorum. Bunu yaptıkları için memnunum, çünkü böylece benim yapmam gerekmiyor! Kısmen WILPF sayesinde *Siyahlı Kadınlar* bir miktar örgütsüz olma lüksüne sahipler, daimi bürokrasiden yoksunlar, anlık eylemlerin ve sokak eylemliliğinin zevkini çıkarıyorlar. Avrupa Birliği ile aktif olarak ilişkilenen feministlerin olmasından da memnuniyet duyuyorum ve ilişkilerinin geliştirici bir yönde ilerlemesi için çabalıyorum. Fakat aynı zamanda, feminist talepler kurumlarla zıtlışığında zayıflatılıyor ve hatta saptırılıyor. Dışarıda dayanabileceğin güçlü bir hareket yoksa bunu yapmak kesinlikle risklidir. Her seviyede ve her alanda mücadele edebilmek için tabanda ihtiyaç duyduğumuz, yeterli miktarda feminist, yeterli miktarda imkân ve yeterli miktarda enerjidir. Ne rüya ama!

Kitabınızdaki bölümlerin birinde, “Toplumsal Cinsiyet, Şiddet ve Savaş” başlıklı bölümde, feminist politikalar açısından savaşa karşı olmanın yeterli

olmayacağını belirtmişsiniz ve devamında feminist politikaların barış ve özgürlük için mücadele, strateji ve proje üretmesi gerektiğini dile getirmişsiniz. Dünyanın farklı bölgelerindeki kadın hareketinin barış politikaları geliştirmede başarılı olabileceğini ve savaş karşısında alternatif üretmede başarısızlığa mahkûm olmanın üstesinden gelebileceğini düşünüyor musunuz?

Sanırım, yaptığımız muhalif şeyler ile karşılaştırıldığında yeterince pozitif şeyler üretiyor muyuz, demek istiyorsunuz. Militarist düşünce ve militerleşmiş toplumlara bir alternatif üretmeli miyiz? Bilmiyorum! Belki de üretmemeliyiz. Savunmaya harcanan parayla ne tür sosyal ve yaratıcı şeylerin yapılabileceğini gösteren argümanlar kullanıyoruz. Göçmenler ve sığınmacılar için dışlanmanın olmadığı, adaletin savunulduğu, farklılığın teşvik edildiği bir dünyanın hayalini kuruyoruz. Sınırlara dair doğal bir nefretimiz var ve onları aşmak için özlem duyuyoruz. Gruplarımız arasında ilişkiler kurup bilinçli bir şekilde çalışarak barışçıl bir dünya modeli oluşturmaya çalıştığımızı düşünüyorum. Ama ayrıca bu soruyu sorarken çok önemli bir noktaya parmak bastığımızı düşünüyorum: Ne yazık ki bir şeye "hayır" demek, onun yerine bir alternatif geliştirmekten ve onu ikna edici bir şekilde ortaya koymaktan daha kolaydır.

Kitabınızın ismine, From Where We Stand, bir anlamda kadın hareketinin küresel karakterine ve diğer yandan kadın hareketinin küreselleşmesine engel olan eksikliklere gönderme yapmak için özellikle vurgu yapıyorsunuz. Küresel bir kadın hareketinden bahsedebilir miyiz? Kadın hareketinin küreselleşmesi neden önemlidir?

Bunu sormanız çok komik; çünkü bu kitap üzerinde çalışmaya zihnimin derinliklerindeki şöyle bir soruyla başladım: “Feminist militarizm karşıtlığı küresel sosyal bir hareket midir?” Ve elbette cevabın “Evet!” olmasını istedim. Fakat ilerledikçe, hem küresel fikrinin hem de sosyal hareket fikrinin göz kamaştırıcılığı ve kahramanlığı karşısında şüpheye düştüm. Başlangıçta böyle bir hayal kurmanın yanlış sondan başlamak olacağı hissine kapıldım, eğer anladıysanız. İlk etapta, küresel ne demektir? Maksat her bölgede ve her ülkede var olmamız değil. Müttefikler bulmalıyız ve birden fazla ülkeyi ilgilendiren acil bir gündem olan savaş ve barış konularında etkili ittifaklar inşa etmeliyiz. Fakat ülkeler, konular ve müdahaleler sürekli değişiyor ve bu yüzden bizim ittifaklarımız da sürekli değişmeli ve dönüşmeli. Ve ikinci olarak, sosyal bir hareket ne demektir? Çevresel hareket ya da adil ticaret hareketi gibi görebildiğim çokuluslu sosyal hareketler karmaşıklıklarla, gerilimlerle ve farklılıklarla dolu. Sosyal bir hareket dahilinde veya hakkında kolayca hüküm veremezsin. Dolayısıyla bu muazzam “militarizm karşıtı küresel sosyal feministler hareketi” fikrimden vazgeçtim. Bir

ayırışma ya da tartışmayla karşılaştığımızda bu fikir bize sadece hayal kırıklığı getirecekti. Bunun yerine, her türlü sınır ve sınırlamalar karşısında, paylaşılanların anlayışla karşılandığı her anda, ortak olarak yürütülen her eylemde daha çok memnuniyet duyabileceğim.

¹*From Where We Stand: War, Women's Activism and Feminist Analysis*. Kitabın henüz Türkçe çevirisi yapılmadığı için orijinal ismine sadık kalınmıştır (ç.n.).